

Europos aplinka. Būklė ir raidos perspektyvos 2020 m.

Santrauka

Viršelio nuotrauka: © Simon Hadleigh-Sparks, My City/EEA

Teisinis pranešimas

Leidinio turinys nebūtinai atspindi oficialią Europos Komisijos ar kitų Europos Sąjungos institucijų nuomonę. Nei Europos aplinkos agentūra, nei joks agentūros vardu veikiantis asmuo neatsako už galimą šiame leidinyje pateikiamos informacijos panaudojimą.

Pranešimas apie autorių teises

© Europos aplinkos agentūra, 2019 m.
Leidžiama atgaminti nurodžius šaltinį.

Daugiau informacijos apie Europos Sąjungą rasite internete (<http://europa.eu>).

Liuksemburgas Europos Sąjungos leidinių biuras, 2019 m.

ISBN 978-92-9480-114-2
DOI: 10.2800/381826

Europos aplinkos agentūra
Kongens Nytorv 6
1050 Copenhagen K
Danija

Tel.: +45 33 36 71 00
Interneto svetainė: eea.europa.eu

Europos aplinka. Būklė ir raidos perspektyvos 2020 m.

Santrauka

Svarbiausias šio amžiaus iššūkis

Ši ataskaita apie Europos aplinkos būklę ir raidos perspektyvas (SOER) skelbiama labai svarbiu metu. Turime neatidėliodami spręsti tvarumo iššūkius, dėl kurių reikia skubiai priimti sisteminius sprendimus. Būtent *tokia* yra nedviprasmiška žinia politikos formuotojams Europoje ir visame pasaulyje. Pagrindinis šio amžiaus iššūkis – kaip visame pasaulyje užtikrinti vystymąsi, tinkamai suderinantį visuomenės, ekonomikos ir aplinkos aspektus.

Tai 6-oji SOER ataskaita, paskelbta Europos aplinkos agentūros (EAA). Šioje 2020 m. ataskaitoje nustatytas didelis atotrūkis tarp aplinkos būklės ir ES trumpalaikių bei ilgalaikių politikos tikslų. Būtina atsižvelgti į piliečių lūkesčius gyventi sveikoje aplinkoje, todėl reikia vėl sutelkti dėmesį į įgyvendinimą, kaip vieną iš svarbiausių ES ir nacionalinės politikos veiksnių.

Nepaisant to, turime ne tik nuveikti daugiau, bet ir daug ką daryti kitaip. Per ateinantį dešimtmetį turėsime rasti visiškai kitokius atsakymus reaguojant į pasaulio aplinkos ir klimato kaitos iššūkius, palyginti su tais, kuriuos pateikdavome per pastaruosius 40 metų. Šia ataskaita siekiama pateikti informaciją, kuri sudarys prielaidas argumentuotoms diskusijoms apie Europos politiką iki 2030 m., įskaitant perspektyvą iki 2050 m. ir toliau.

Šios būsimos politikos priemonės turi remtis jau įgyvendinamais veiksmais sprendžiant aplinkos ir klimato kaitos iššūkius (*acquis*); be to, jose turi būti atsižvelgta į pačias naujausias žinias, kurios skatina taikyti visiškai kitokį požiūrį į tai, *ko* turime imtis ir *kaip* tai reikia daryti.

Nereikia nė sakyti, kaip svarbu veiksmų imtis neatidėliojant. Vien per pastaruosius 18 mėnesių buvo paskelbtos svarbios IPCC, IPBES, IRP ir UNEP mokslinės ataskaitos ⁽¹⁾, kuriose visose panašiai teigiama, kad dabartinės tendencijos iš esmės nėra tvarios, kad jos yra susijusios tarpusavyje ir su mūsų pagrindinėmis gamybos ir vartojimo sistemomis ir kad laiko parengti tinkamą atsaką turime vis mažiau.

Raginimas siekti esminio perėjimo prie darnesnio vystymosi pagrindinėse sistemose, kuriomis grindžiama Europos ekonomika ir šiuolaikinės visuomenės gyvenimas (visų pirma energetikos, judumo, aprūpinimo būstu ir maisto sistemose), nėra naujas. Iš tiesų tokį raginimą pateikėme 2010 ir 2015 m. SOER ataskaitose, o pastaraisiais metais tokias nuostatas ES įtraukė į svarbias politikos iniciatyvas, kaip antai žiedinės ir bioekonomikos srities dokumentų rinkinius, 2030 ir 2050 m. klimato ir energetikos politiką ir būsimą mokslinių tyrimų ir inovacijų programą. Be to, ES tvaraus finansavimo iniciatyva yra pirmoji tokio pobūdžio iniciatyva, kurią įgyvendinant pateikiami rimti klausimai dėl finansų sistemos funkcijų užtikrinant būtinus pokyčius.

Tačiau viena yra keisti mąstymą ir visai kas kita – imtis veiksmų, kad būtų pasiekta realių pokyčių. Dabar didžiausias dėmesys turi būti skiriamas siekiui plėsti, spartinti, racionalizuoti ir įgyvendinti daugelį jau egzistuojančių technologinių ir socialinių sprendimų bei inovacijų, kartu skatinant papildomus mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą, spartinant elgsenos pokyčius, ir – ypač svarbu – įsiklausant į piliečius ir užtikrinant jų dalyvavimą.

(1) Tarpvyriausybė klimato kaitos komisija (angl. IPCC): Ataskaitos apie visuotinį atšilimą 1,5 °C, klimato kaitą ir žemę; Tarpvyriausybė mokslinė politinė biologinės įvairovės ir ekosisteminių paslaugų platforma (angl. IPBES): Pasaulinė biologinės įvairovės ir ekosisteminių paslaugų vertinimo ataskaita; Tarptautinė išteklių komisija (angl. IRP): Perspektyvinis pranešimas apie pasaulio išteklius; JT aplinkos apsaugos programa (angl. UNEP): Šeštoji ataskaita apie pasaulio aplinką.

Socialinio aspekto negalime nepaisyti. Yra tų, kas garsiai ir pagrįstai ragina užtikrinti socialiai teisingą perėjimą, kad būtų tinkamai pasirūpinta tais, kas gali nukentėti, kai bus sukurta mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomika. Politikos formuotojai pripažįsta netolygų su sisteminiiais pokyčiais susijusių sąnaudų ir naudos pasiskirstymą, tačiau būtinas labai aiškus supratimas, piliečių dalyvavimas ir veiksmingas atsakas.

Neturėtume ignoruoti ir Europos jaunimo. Jauni žmonės vis garsiau reikalauja platesnio užmojo atsako į klimato kaitą ir aplinkos būklės blogėjimą. Jei per ateinantį dešimtmetį nesugebėsime pakeisti dabartinių tendencijų, tai taps akivaizdu, kad jų baimė dėl ateities buvo tikrai pagrįsta.

Ataskaitoje „SOER 2020“ nepateikiami visi atsakymai, kaip spręsti šiuos sudėtingus iššūkius. Vis dėlto kol kas tai yra pats išsamiausias EAA integruotas vertinimas; be to, tai pirmasis

vertinimas, kuriame nuosekliai įvertinami iššūkių pereinant prie darnesnio vystymosi, kurį mes, kaip visuomenė, turime užtikrinti. Vertinime atsižvelgiama į 25 metų patirtį, susijusią su duomenimis, analize ir ES politika, ir remiamasi mūsų išskirtino Europos valstybių narių tinklo - EIONET - žiniomis.

Nuspėti ateities negalime, tačiau galime ją sukurti. Esame įsitikinę, kad ši ataskaita yra tvirtas ir savalaikis žinių šaltinis, kuriuo remiantis galima diskutuoti apie būsimą ES aplinkos ir klimato politiką, taip pat padėti formuoti Europos atsaką į Jungtinių Tautų darbotvarkę iki 2030 m. ir Darnaus vystymosi tikslus (DVT). Europa turi būti visuotinio perėjimo prie sveikos aplinkos teisingame ir tvariame pasaulyje lyderė. „Europos žaliojo kurso“ idėja, kuri 2019–2024 m. Europos Komisijos politinėse gairėse pateikta kaip svarbiausias prioritetasis, gali padėti sukurti puikų pagrindą veiksams ir taip užtikrinti sisteminių mąstymų ir inovacijų, kad užtikrintume šį perėjimą ir sukurtume tokią ateitį, kuria visi galėtume didžiuotis.

Hans Bruyninckx
Europos aplinkos agentūra (EAA)

Apie ataskaitą „SOER 2020“ glaustai

2020 m. Europa susidurs su neatidėliotinais neregėto masto aplinkosaugos iššūkiais. Nors ES aplinkos ir klimato politika per pastaruosius dešimtmečius davė daug naudos, Europa susiduria su įsisenėjusiomis problemomis tokiose srityse kaip biologinės įvairovės nykimas, išteklių naudojimas, klimato kaitos poveikis ir su aplinka susijęs pavojus sveikatai bei gerovei. Dėl pasaulinio masto tendencijų, pvz., demografinių pokyčių, daugelis aplinkos iššūkių tampa vis didesni, o dėl sparčių technologinių pokyčių randasi papildomos rizikos ir neapibrėžtumo.

Pripažindama šiuos iššūkius, ES įsipareigojo siekti įvairių ilgalaikių tvarumo tikslų, kad įgyvendintų bendrą tikslą – „gyventi gerai, atsižvelgiant į mūsų planetos išgales“. Pasiiekti šių tikslų nebus įmanoma, jei Europos atsako pobūdis ir užmojis nepakis greitai ir iš esmės. Europa turi rasti būdų, kaip pertvarkyti pagrindines visuomenines sistemas, kurios lemia neigiamą poveikį aplinkai bei klimatui ir turi įtakos sveikatai, iš naujo įvertinant ne tik technologijas ir gamybos procesus, bet ir vartojimo modelius bei gyvenimo būdą. Todėl reikės nedelsiant imtis bendrų veiksmų įvairiose politikos srityse, įtraukiant visas visuomenės grupes, kad būtų galima užtikrinti sisteminius pokyčius.

2020 m. Europa atsidurs kritiniame taške. Jos lyderiai dar turi galimybių formuoti būsimus pokyčius, kurių jų įpėdiniai nebeturės. Todėl ateinantis dešimtmetis bus labai svarbus nustatant Europos galimybes XXI amžiuje.

Trumpai tariant, tokios yra pagrindinės ataskaitos „Europos aplinka. Būklė ir raidos perspektyvos 2020 m.“ („SOER 2020“) išvados. Ataskaitoje pateikiamas išsamus Europos aplinkos vertinimas siekiant paremti valdymo procesus ir informuoti visuomenę. Kaip ir visos kitos EAA ataskaitos, ši ataskaita grindžiama Europos aplinkos informacijos ir stebėjimo tinklo (EIONET) – EAA ir jos 33 valstybių narių bei šešių bendradarbiaujančių šalių partnerystės iniciatyvos – veikla.

Norint suprasti Europos aplinkos būklę, tendencijas ir ateities perspektyvas, būtinas integruotas požiūris, kurį taikant

būtų atsižvelgiama į sudėtingus aplinkos pokyčių veiksmus ir pasekmes. Būtent tai ir užtikrinama ataskaitoje „SOER 2020“, kurioje aprašoma: pasaulinio masto aplinkybės, kurios lemia Europos raidą (1 dalis), Europos aplinkos ir sektorių raidos tendencijos ir perspektyvos (2 dalis) ir veiksniai, kurie varžo arba padeda įgyvendinti esminius pokyčius (3 dalis). Paskutinėje 4 dalyje pateikiami svarstymai apie tai, kaip Europa gali pakeisti savo raidos trajektoriją ir užsitikrinti tvarią ateitį.

Ataskaitoje „SOER 2020“ įvardijama daug iššūkių ir kliūčių. Tačiau joje nurodoma ir tai, kas suteikia vilties. Europos piliečiai vis garsiau reikalauja nusivylimą dėl aplinkos ir klimato valdymo trūkumų. Žinių apie sistemines problemas ir atsaką daugėja ir jos vis dažniau įtraukiamos į ES politikos sistemas. Kartu pastaraisiais metais sparčiai diegiamos inovacijos, įskaitant naujas technologijas, verslo modelius ir bendruomenės iniciatyvas. Kai kurie miestai ir regionai rodo pavyzdį savo užmoju ir kūrybiškumu, eksperimentuoja su įvairiais gyvenimo bei darbo būdais ir keičiasi idėjomis tarp įvairių tinklų.

Visi šie pokyčiai yra svarbūs, nes jie suteikia galimybę valdžios institucijoms užtikrinti naują savo politikos priemonių, investicijų ir veiksmų mastą. Jie taip pat padeda didinti informuotumą ir skatinti piliečius peržiūrėti savo elgesį ir gyvenimo būdą. Europa turi išnaudoti šias galimybes, pasinaudodama visomis prieinamomis priemonėmis, kad ateinantį dešimtmetį užtikrintų esminius pokyčius.

Europos aplinka besikeičiančiame pasaulyje

Aplinkos ir tvarumo iššūkiai, su kuriais šiuo metu susiduria Europa, yra susiję su pasauliniais pokyčiais, kurie vyksta ne vieną dešimtmetį. Per šį laikotarpį labai paspartėjus socialinės ir ekonominės veiklos procesams, iš esmės pakito žmonijos santykis su aplinka. Nuo 1950 m. pasaulio gyventojų padaugėjo tris kartus – iki 7,5 mlrd.; miestuose gyvenančių žmonių skaičius išaugo keturis kartus – iki daugiau nei 4 mlrd.;

gamybos apimtys išaugo 12 kartų, panašiai padidėjo azoto, fosfato ir kalio trąšų naudojimas, o pirminės energijos vartojimas išaugo penkis kartus. Žvelgiant į ateitį atrodo, kad dėl šių pokyčių pasaulio mastu ir toliau didės poveikis aplinkai. Numatoma, kad iki 2050 m. pasaulio gyventojų skaičius išaugs beveik trečdaliu – iki 10 mlrd. Išteklių naudojimas pasaulyje iki 2060 m. gali padvigubėti, vandens poreikis iki 2050 m. – išaugti 55 proc., o energijos paklausa iki 2040 m. – 30 proc.

Be abejo, didžiulis procesų paspartėjimas (angl. *the great acceleration*) atnešė daug naudos, nes padėjo sumažinti vargą ir užtikrinti didesnę gerovę daugelyje pasaulio regionų. Pavyzdžiui, ypač dideliame skurde gyvenančių pasaulio gyventojų dalis smarkiai sumažėjo – nuo 42 proc. 1981 m. iki mažiau nei 10 proc. 2015 m. Tačiau tie patys procesai taip pat padarė didelės žalos ekosistemoms. Pasaulio mastu maždaug 75 proc. sausumos ir 40 proc. jūrų aplinkos jau patyrė esminių pokyčių. Žemėje itin sparčiai nyksta biologinė įvairovė, išnykimas dabar gresia daugiau rūšių nei bet kada žmonijos istorijoje. Iš tiesų turima duomenų, kad vyksta šeštasis masinis biologinės įvairovės nykimas.

Daugelis pasaulio klimato sistemos pokyčių, fiksuojamų nuo XX a. šeštojo dešimtmečio, yra beprecedenčio masto lyginant įvairius laikotarpius – nuo dešimtmečių iki tūkstantmečių. Jie daugiausia susiję su šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimu dėl žmogaus veiklos, kaip antai iškastinio kuro deginimo, žemės ūkio veiklos ir miškų naikinimo.

Šis poveikis daro didžiulę tiek tiesioginę, tiek netiesioginę žalą žmonių sveikatai ir gerovei. Ligų ir ankstyvos mirties visame pasaulyje sukeliama našta, susijusi su aplinkos tarša, jau yra tris kartus didesnė nei ta, kuri yra susijusi su AIDS, tuberkuloze ir maliarija kartu sudėjus. Tačiau didžiulio procesų paspartėjimo tąsa gali sukelti dar didesnių grėsmių, jei dėl daromo poveikio žlugtų ekosistemos, kaip antai Arkties, koralų rifų ir Amazonės miškų. Dėl tokių staigių ir negrįžtamų pokyčių gali labai sutrikti gamtos gebėjimas užtikrinti pagrindines paslaugas, pvz., aprūpinimo maistu ir išteklių, švaraus vandens ir derlingo dirvožemio išsaugojimo, taip pat apsaugos nuo gaivalinių nelaimių užtikrinimo.

Kaip vienai iš industrializacijos pradininkių, Europai teko labai svarbus vaidmuo formuojant šiuos pokyčius pasaulio mastu. Šiandien Europa ir toliau sunaudoja daugiau išteklių ir labiau prisideda prie aplinkos būklės blogėjimo nei daugelis kitų pasaulio regionų. Kad galėtų palaikyti tokį aukštą suvartojimo lygį, Europai reikia išteklių (pvz., vandens, žemės, biomasės ir kitų medžiagų), išgaunamų ar naudojamų kitose pasaulio dalyse. Todėl didelė dalis Europos gamybos ir vartojimo nulemta poveikio aplinkai yra padaroma už Europos ribų.

Apskritai dėl tokių procesų Europai ir kitiems pasaulio regionams kyla esminių iššūkių. Dabartinės socialinio ir ekonominio vystymosi tendencijos lemia tai, kad yra naikinamos ekosistemos, kurios užtikrina žmonijos gyvybingumą. Norint pereiti prie darnaus vystymosi, reikės sparčiai ir iš esmės mažinti poveikį aplinkai; tokio poveikio mažinimo mastas turi būti daug didesnis nei dabar.

Europos aplinka 2020 m.

Kadangi pasaulinių aplinkos ir klimato kaitos iššūkių pobūdis ir mastas tapo aiškesni, atitinkamai kinta ir politikos sistemos. Europos aplinkos politikos sistema (aplinkos *acquis*) vis labiau grindžiama plataus užmojo ilgalaikėmis vizijomis ir tikslais. Visaapimanti Europos aplinkos ir visuomenės vizija išdėstyta Septintojoje aplinkosaugos veiksmų programoje (7-ojoje AVP), kurioje numatyta, kad iki 2050 m.

„gyvensime gerai paisydami planetos ekologinių ribų. Mūsų klestėjimo ir sveikos aplinkos pagrindas – inovacinė žiedinė ekonomika, kurioje niekas nešvaistoma veltui, darniai valdomi gamtos išteklių, o biologinė įvairovė saugoma, vertinama ir atkurama taip, kad didėtų mūsų visuomenės atsparumas. Ekonomikos augimas, grindžiamas mažo anglies dioksido kiekio technologijomis, yra seniai atsietas nuo išteklių naudojimo, rodant saugios ir tvarios visuomenės pavyzdį visam pasauliui.“

ES aplinkos politika grindžiama trimis teminiais politikos prioritetais, nustatytais 7-ojoje AVP: 1) saugoti, tausoti ir puoselėti ES gamtinį kapitalą; 2) pasiekti, kad ES ekonomika taptų efektyviai išteklius naudojančia, žaliaja ir konkurencinga mažą anglies dioksido kiekį išskiriančia ekonomika; ir 3) apsaugoti ES piliečius nuo neigiamo su aplinka susijusio poveikio ir pavojaus sveikatai bei gerovei. Pastaraisiais metais ES taip pat priėmė keletą strateginių bendrosios politikos iniciatyvų, kuriomis siekiama pertvarkyti ES ekonomiką ir konkrečias sistemas (pvz., energetikos, judumo) taip, kad būtų užtikrinta gerovė ir teisingumas, kartu apsaugant ekosistemas. Šias programas papildė Jungtinių Tautų (JT) darnaus vystymosi tikslai, kurie suteikia pagrindą esminiems pokyčiams, pripažįstant socialinių, ekonominių ir aplinkos apsaugos tikslų tarpusavio priklausomybę.

Vertinant ilgalaikę Europos viziją ir papildomus politikos tikslus, akivaizdu, kad Europos pažanga sprendžiant aplinkosaugos iššūkius yra nepakankama. Ataskaitoje „SOER 2020“ apie naujausias tendencijas ir raidos perspektyvas labai aiškiai sakoma, kad įgyvendinama politika veiksmingiau padėjo mažinti neigiamą poveikį aplinkai, nei apsaugoti biologinę įvairovę ir ekosistemas, taip pat žmonių sveikatą ir gerovę. Nepaisant sėkmingo Europos aplinkos

valdymo, tam tikros problemos lieka neišspręstos, o Europos aplinkos perspektyvos per ateinančius dešimtmečius nesuteikia pagrindo optimizmui (ES.1 lentelė).

Akivaizdu, kad gamtos turtai dar nėra saugomi, išlaikomi ir gausinami laikantis 7-osios AVP siekių. Tik nedidelės dalies saugomų rūšių (23 proc.) ir buveinių (16 proc.) apsaugos būklė yra gera; Europa greičiausiai neįgyvendins bendro uždavinio iki 2020 m. sustabdyti biologinės įvairovės nykimą. Europa pasiekė savo tikslus, susijusius su saugomų sausumos ir jūrų teritorijų nustatymu, be to, kai kurių rūšių padėtis pagerėjo, tačiau dauguma kitų tikslų greičiausiai nebus pasiekti.

Gamtos turtų išsaugojimo politikos priemonės kai kuriose srityse davė rezultatų, tačiau vis dar yra daug problemų, o kai kurios iš jų didėja. Pavyzdžiui, dėl mažesnės taršos pagerėjo vandens kokybė, tačiau ES yra nemažai nutolusi nuo tikslo iki 2020 m. užtikrinti gerą ekologinę visų vandens telkinių būklę. Žemės valdymas pagerėjo, tačiau toliau didėja kraštovaizdžio fragmentacija, o tai neigiamai veikia buveines ir biologinę įvairovę. Oro tarša ir toliau daro poveikį biologinei įvairovei ir ekosistemoms, 62 proc. Europos ekosistemų teritorijos fiksuojamas per didelis azoto kiekis, o tai sukelia eutrofikaciją. Manoma, kad klimato kaitos poveikis biologinei įvairovei ir ekosistemoms didės, o žemės ūkio, žuvininkystės, transporto, pramonės ir energetikos sektoriuose vykdoma veikla toliau skatins biologinės įvairovės nykimą, išteklių gavybą ir žalingų teršalų išmetimą.

Europa padarė didesnę pažangą efektyvaus išteklių vartojimo ir žiedinės ekonomikos srityse. Didėjant bendrajam vidaus produktui, sumažėjo medžiagų suvartojimas ir padidėjo išteklių vartojimo efektyvumas. Tiek dėl politikos priemonių, tiek dėl ekonominių veiksnių šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimas 1990–2017 m. sumažėjo 22 proc. Atsinaujinančiųjų energijos išteklių dalis, palyginti su galutiniu energijos suvartojimu, nuolat didėjo ir 2017 m. pasiekė 17,5 proc. Energijos vartojimo efektyvumas išaugo, o galutinės energijos suvartojimas sumažėjo apytikriai iki 1990 m. lygio. Į orą ir vandenį išmetama mažiau teršalų, o bendroji ES vandens gavyba 1990–2015 m. sumažėjo 19 proc.

Vis dėlto naujesnės tendencijos yra ne tokios teigiamos. Pavyzdžiui, galutinės energijos poreikis nuo 2014 m. faktiškai didėja ir, jei taip bus toliau, gali būti, kad nebus pasiektas 2020 m. ES energijos vartojimo efektyvumo tikslas. Transporto ir žemės ūkio sektoriuose kenksmingų teršalų taip pat išmetama daugiau, o pavojingų cheminių medžiagų gamybos ir naudojimo mastas nepakito. Raidos perspektyvų iki 2030 m. duomenys rodo, jog dabartinis pažangos tempas bus nepakankamas, kad būtų įgyvendinti 2030 ir

2050 m. klimato ir energetikos uždaviniai. Be to, kaip rodo besitęsiantis žemės ūkio poveikis biologinei įvairovei ir oro, vandens ir dirvožemio taršai, pastangos spręsti ekonomikos sektorių poveikio aplinkai klausimą užtikrinant aplinkos aspektų integravimą nebuvo sėkmingos.

Europai iš dalies pavyko apsaugoti europiečius nuo poveikio sveikatai ir gerovei dėl pavojaus aplinkai. Pavyzdžiui, geriamojo ir maudyklų vandens kokybė visoje Europoje iš esmės yra gera. Tačiau kai kuriose srityse problemos vis dar neišspręstos, o perspektyva kelia nerimą. Pavyzdžiui, kai kurios patvarios judriosios cheminės medžiagos yra atsparios net ir pažangiam geriamo vandens valymui. Be to, nors oro teršalų išmetimas sumažėjo, beveik 20 proc. ES miesto gyventojų gyvena vietovėse, kuriose oro teršalų koncentracija viršija mažiausiai vieną ES oro kokybės normą. Smulkių kietųjų dalelių poveikis Europoje kasmet tampa apie 400 000 pirmalaikių mirčių priežastimi; ši problema ypač ūmi Vidurio ir Rytų Europos šalyse.

Žmonių sveikatai ir gerovei vis dar kenkia triukšmas, pavojingos cheminės medžiagos ir klimato kaita. Spartėjant klimato kaitai gali kilti didesnė rizika, ypač pažeidžiamoms grupėms. Poveikį gali lemti karščio bangos, miškų gaisrai, potvyniai ir kintančios užkrečiamųjų ligų paplitimo tendencijos. Be to, aplinkos veiksnių sveikatai keliamas pavojus ne visiems vienodas; esama vietos ir regioninių skirtumų Europoje, susijusių su socialiniu pažeidžiamumu ir pavojumi sveikatai dėl aplinkos veiksnių. Apskritai galimybės mažinti aplinkos veiksnių keliamą grėsmę sveikatai ir gerovei nėra aiškios. Sisteminė rizika sveikatai yra sudėtinga, o žinių bazėje yra didelių spragų ir neapibrėžtumo.

Sisteminių iššūkių supratimas ir reagavimas į juos

Didelių aplinkos iššūkių išspręsti nepavyksta dėl įvairių susijusių veiksnių. Pirma, poveikis aplinkai išlieka didelis, nepaisant pažangos jį mažinant. Be to, kai kuriose svarbiose srityse (pvz., išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų, pramonės išmetamų teršalų, atliekų susidarymo, energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiųjų energijos išteklių dalies) pažangos tempas sulėtėjo. Tai reiškia, kad reikia ne tik didinti efektyvumą, bet ir gerinti aplinkos politikos įgyvendinimą, kad ta politika būtų visapusiškai pasinaudota.

Aplinkos sistemų sudėtingumas taip pat gali reikšti, kad sumažinus aplinkai daromą poveikį teigiamas pokytis gamtos turtų būklei, žmonių sveikatai bei gerovei taps akivaizdus ne iš karto. Konkretūs pasekmes, kaip antai biologinės įvairovės nykimą, dažnai lemia įvairūs veiksniai, o tai reiškia, kad politikos priemonių ir savivaldos priemonių veiksmingumą

ES.1 lentelė. Politikos siekių/tikslų įgyvendinimo ankstesnių tendencijų, raidos perspektyvų ir galimybių santrauka

Tema	Ankstesnės tendencijos ir raidos perspektyva		Galimybės įgyvendinti politikos siekius/tikslus		
	Ankstesnės tendencijos (10–15 metų)	Raidos perspektyva iki 2030 m.	2020	2030	2050
Gamtos turtų apsauga, išlaikymas ir gausinimas					
Saugomos sausumos teritorijos			☒		
Saugomos jūrų teritorijos			☒		
ES saugomos rūšys ir buveinės			☒		
Plačiai paplitusios rūšys (paukščiai ir drugeliai)			☒		
Ekosistemų būklė ir ekosisteminės paslaugos			☒		
Vandens ekosistemos ir šlapžemės			☒		
Hidromorfologinis poveikis			☒		
Jūrų ekosistemų būklė ir biologinė įvairovė			☒		
Spaudimas ir poveikis jūrų ekosistemoms			☒		
Urbanizacija ir žemės naudojimas žemės ūkiui bei miškininkystei					☒
Dirvos būklė			☒		
Oro tarša ir poveikis ekosistemoms			☐	☐	
Cheminė tarša ir poveikis ekosistemoms			☒		
Klimato kaita ir poveikis ekosistemoms			☒		
Efektyvus išteklių naudojimo, žiedinė ir mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomika					
Materialinių išteklių naudojimo efektyvumas			☒		
Žiedinis medžiagų naudojimas				☐	
Atliekų susidarymas			☐		
Atliekų tvarkymas			☐		
Šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimas ir jo mažinimo pastangos			☒	☒	☒
Energijos vartojimo efektyvumas			☐	☒	☒
Atsinaujinantys energijos šaltiniai			☒	☒	☒
Oro teršalų išmetimas			☒	☐	
Pramonės išmetami teršalai			☐		
Švarios pramonės technologijos ir procesai			☐		
Cheminė medžiagų išmetimas			☒		
Vandens gavyba ir su tuo susijęs spaudimas paviršiniam ir požeminiam vandeniui			☒		
Tvarus jūrų išteklių naudojimas			☐		
Apsauga nuo su aplinka susijusio pavojaus sveikatai ir gerovei					
Oro teršalų koncentracija			☒	☒	
Oro taršos poveikis žmonių sveikatai ir gerovei				☒	
Aplinkos triukšmo poveikis gyventojams ir žmonių sveikatai			☒		
Tyliųjų zonų išsaugojimas			☒		
Su vandens tarša susiję pavojai ir sąsajos su žmonių sveikata			☒		
Cheminė tarša ir pavojus žmonių sveikatai bei gerovei			☒		
Su klimato kaita susijęs pavojus visuomenei			☐		
Prisitaikymo prie klimato kaitos strategijos ir planai			☐		
Preliminarus ankstesnių tendencijų (10–15 metų) ir raidos perspektyvų iki 2030 m. vertinimas			Preliminarus galimybių įgyvendinti rinkinius politikos tikslus / uždavinius vertinimas		
Vyrauja teigiamos tendencijos / pokyčiai	Metai	☒	Iš esmės yra įgyvendinami		
Tendencijos ir pokyčiai yra nevienareikšmiai	Metai	☐	Iš dalies yra įgyvendinami		
Vyrauja neigiamos tendencijos / pokyčiai	Metai	☒	Iš esmės nėra įgyvendinami		

Pastaba. Metai nurodyti siekių/tikslų stulpelyje nėra konkretūs tikslų įgyvendinimo metai; tai - nuoroda į siekių/tikslų įgyvendinimo laikotarpius.

gali neutralizuoti išorės veiksniai. Be kita ko, tai pasaulinės tendencijos (pavyzdžiui, gyventojų skaičiaus didėjimas, pramonės gamyba ir išteklių naudojimas), kurios visos turi įtakos padėčiai Europoje. Žvelgiant į ateitį susirūpinimas kyla ir dėl pokyčių veiksnių, pavyzdžiui, technologinių ir geopolitinių tendencijų, kurių padariniai nėra aiškūs.

Turbūt svarbiausias veiksnys, nuo kurio priklauso ilgalaikiai Europos aplinkos ir tvarumo iššūkiai, yra tai, kad jie glaudžiai susiję su ekonomine veikla ir gyvenimo būdu, visų pirma su visuomeninėmis sistemomis, kurios europiečiams padeda tenkinti svarbiausius poreikius, pavyzdžiui, maisto, energijos ir judumo. Todėl visuomenės išteklių naudojimas ir tarša yra sudėtingais būdais susiję su darbo vietomis ir darbo užmokesčiu visoje vertės grandinėje, su pagrindinėms investicijoms į infrastruktūrą, techniką bei įrengimus, įgūdžius bei žinias, su elgsena bei gyvensena ir su viešąja politika bei institucijomis.

Daugelis sąsajų visuomeninėse sistemose ir tarp jų reiškia, kad dažnai kyla didelių kliūčių siekiant greitų ir plataus masto pokyčių, kurie būtini norint pasiekti Europos ilgalaikio tvarumo tikslus. Pavyzdžiui:

- gamybos ir vartojimo sistemoms būdingas susaistymas (angl. lock-in) ir priklausymas nuo raidos trajektorijos (angl. path dependence), atsiradę todėl, kad sistemų elementai (technologijos, infrastruktūra, žinios ir t. t.) dažnai buvo plėtojami kartu keletą dešimtmečių. Tai reiškia, kad iš esmės pakeitus sistemas greičiausiai kiltų sutrikimų tokiose srityse kaip investicijos, darbo vietos, elgsena ir vertybės, o tai sukeltų paveiktų sektorių, regionų ar vartotojų pasipriešinimą.
- Tarpusavio sąsajos ir grįžtamasis ryšys sistemose reiškia, kad pokyčiai dažnai lemia neplanuotas pasekmes arba netikėtumus. Pavyzdžiui, technologijų nulemtą pažangą gali niveliuoti gyvensenos pokyčiai, iš dalies dėl „grįžtamojo poveikio“, kai didėjant efektyvumui sumažėja sąnaudos, o tai paskatina didesnę vartojimą.
- Gamybos ir vartojimo sistemos taip pat yra tiesiogiai ir netiesiogiai susijusios tarpusavyje, pavyzdžiui, dėl to, kad gamtinis kapitalas padeda užtikrinti bendrą tų sistemų aprūpinimą ištekliais ir jų atliekų bei išmetamų teršalų absorbavimą. Ši „išteklių sąsaja“ reiškia, kad problemų sprendimas vienoje srityje gali padaryti nenumatytas žalias kitur, pavyzdžiui, paskatinti miškų naikinimą ir maisto kainų augimą dėl biodegalų gamybos.

Sisteminiis Europos aplinkos apsaugos iššūkių pobūdis padeda paaiškinti taikomų aplinkos valdymo metodų ribotas galimybes užtikrinti būtinus pokyčius. Nors maisto,

energetikos ir judumo sistemose pastebima pažangos požymių, poveikis aplinkai tebėra didelis, o dabartinės tendencijos neatitinka ilgalaikių aplinkos apsaugos ir tvarumo tikslų.

Remiantis vis gausesniais moksliniais tyrimais ir vis platesne praktine patirtimi, įmanoma geriau suprasti, kaip galima užtikrinti esminius sisteminius pokyčius. Toks perėjimas yra ilgalaikis procesas, kuris labai priklauso nuo įvairių formų inovacijų, skatinančių mąstymo ir gyvenimo būdo alternatyvas (naujus socialinius veikimo būdus, technologijas, verslo modelius, gamta pagrįstus sprendimus ir t. t.), atsiradimo ir plitimo. Iš anksto neįmanoma tiksliai žinoti, kokių naujovių atsiras, ar jos bus ir kaip bus integruotos į gyvenseną, taip pat kaip jos paveiks tvarumo rezultatus. Todėl perėjimas yra susijęs su įvairiais neapibrėžtumais, konfliktais ir kompromisais.

Šis sisteminių pokyčių suvokimas daro didelį poveikį valdymui. Pirma, suvokiamas valdžios vaidmuo kinta – vis dažniau ji vertinama nebe kaip „pilotas“, kuris, pasinaudodamas savo žiniomis ir įrankiais, kreipia visuomenę tvarumo link, o veikia kaip visos visuomenės mastu įgyvendinamų inovacijų ir transformacijų įgalintojas. Planavimas pagal principą „iš viršaus į apačią“ tam tikromis aplinkybėmis vis dar yra svarbus. Tačiau valdžios institucijoms taip pat reikia rasti būdų, kaip užtikrinti didesnes piliečių, bendruomenių ir įmonių galias.

Tam būtinas indėlis siekiant bendrų tikslų įvairiose politikos srityse ir įvairiais valdymo lygmenimis. Aplinkos politikos priemonės tebėra labai svarbios. Tačiau, norint sudaryti sąlygas sisteminiams pokyčiams, būtinas daug platesnis politikos priemonių derinys, kad būtų skatinamos inovacijos ir eksperimentavimas, kad būtų galima sudaryti sąlygas naujų idėjų ir metodų sklaidai ir kad struktūriniai ekonomikos pokyčiai leistų užtikrinti naudingus ir teisingus rezultatus. Pereinamojo laikotarpio procesų sudėtingumas ir neapibrėžtumas reiškia, kad valdžios institucijos taip pat turės rasti būdų, kaip koordinuoti ir nukreipti įvairių visuomenės grupių veiksmus siekti ilgalaikių tvarumo tikslų ir valdyti riziką bei nenumatytas pasekmes, kurios yra neišvengiama sisteminių pokyčių dalis.

Kokia tolesnė Europos raidos kryptis?

Kartu paėmus, 1–3 dalyse pateikta analizė pabrėžia, kad iššūkiai, su kuriais susiduria Europa, yra įsisenėję, plataus masto ir reikalaujantys neatidėliotino dėmesio. 2050 m. ES tvarumo viziją pasiekti vis dar įmanoma, tačiau reikės pakeisti veiksmų pobūdį ir užmojų. Tai reiškia, kad reikia stiprinti esamas politikos priemones ir jomis remiantis kurti

naujus novatoriškus valdymo metodus. Remiantis ataskaitoje pateiktomis įžvalgomis, 4 dalyje nurodomos įvairios svarbios sritys, kuriose reikia imtis veiksmų, kad pokyčiai būtų įmanomi.

Politikos įgyvendinimo, integracijos ir nuoseklumo skatinimas.

Visiškai įgyvendinusi dabartinę politiką, Europa padarytų didelę pažangą siekdama savo aplinkosaugos tikslų laikotarpiu iki 2030 m. Siekiant užtikrinti visišką įgyvendinimą, reikės padidinti finansavimą ir daugiau dėmesio skirti gebėjimų stiprinimui, siekti verslo ir piliečių dalyvavimo, gerinti vietos, regioninių ir nacionalinių valdžios institucijų veiklos koordinavimą ir stiprinti žinių bazę. Be to, Europa turi pašalinti politikos sistemų spragas ir trūkumus, pavyzdžiui, susijusius su žeme, dirvožemiu ir cheminėmis medžiagomis. Taip pat labai svarbu geriau integruoti aplinkos apsaugos tikslus į sektorių politiką ir didinti politikos nuoseklumą.

Sistemiškesnių ilgalaikių politikos sistemų kūrimas ir įpareigojančių tikslų formulavimas.

Vis gausesnės strateginės politikos priemonės, skirtos pagrindinėms sistemoms (pvz., energetikos ir judumo) ir skatinančios perėjimą prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ir žiedinės ekonomikos, yra svarbios siekiant aktyvinti ir tinkama linkme nukreipti suderintus veiksmus visoje visuomenėje. Tačiau ilgalaikės politikos programas būtina pradėti taikyti ir kitoms svarbioms sistemoms bei klausimams, pavyzdžiui, susijusiems su maistu, cheminėmis medžiagomis ir žemės naudojimu. Panašios kompleksinės strategijos taip pat būtinos ir kitais valdymo lygmenimis, įskaitant šalių, regionų ir miestų. Siekiant atsižvelgti į skirtingas aplinkybes įvairiose Europos dalyse ir užtikrinti kuo didesnę bendrą naudą aplinkai, visuomenei ir ekonomikai, svarbu į perkeičiančių vizijų ir kryptių kūrimą įtraukti suinteresuotuosius subjektus.

Lyderystė tarptautiniu lygmeniu siekiant didinti tvarumą.

Europa viena negali pasiekti savo tvarumo tikslų. Norint spręsti pasaulines aplinkos ir tvarumo problemas, būtinas bendras atsakas pasaulio mastu. ES gali pasinaudoti savo didele diplomatine ir ekonomine įtaka, kad paskatintų priimti plataus užmojo susitarimus tokiose srityse kaip biologinė įvairovė ir išteklių naudojimas. Jei Europa nori užsitikrinti pasaulinę lyderystę perėjimo prie darnaus vystymosi srityje, ji turės visapusiškai įgyvendinti 2030 m. JT darnaus vystymosi darbotvarkę ir aktyviai remti jos įgyvendinimą kituose regionuose. Jei darnaus vystymosi tikslai per ateinančius 10 metų būtų panaudoti kaip bendrasis politikos formavimo pagrindas, tai galėtų būti svarbus žingsnis įgyvendinant Europos 2050 m. viziją.

Inovacijų skatinimas visoje visuomenėje. Pokyčių trajektorija labai priklausys nuo įvairių formų inovacijų, kurios

gali lemti naujovišką mąstymą ir gyvenseną, atsiradimo ir plitimo. Šiam pokyčiui būtinų užuomazgų jau esama. Vis dažniau įmonės, verslininkai, tyrėjai, miestų administracijos ir vietos bendruomenės išbando kitokius gamybos ir vartojimo būdus. Tačiau praktiškai inovacijoms dažnai kyla didelių kliūčių. Todėl siekiant sisteminių pokyčių labai svarbus vaidmuo tenka viešajai politikai ir institucijoms. Aplinkos politika tebėra labai svarbi, tačiau siekiant sisteminių inovacijų būtinas darnus įvairių politikos sričių – nuo mokslinių tyrimų, inovacijų, sektorių bei pramonės politikos iki švietimo, gerovės, prekybos ir užimtumo – indėlis.

Investicijų masto didinimas ir lėšų perskirstymas.

Nors siekiant užtikrinti perėjimą prie darnesnio vystymosi bus būtinos didelės investicijos, europiečiai gali tikėtis didelės naudos, tiek dėl to, kad bus išvengta žalos gamtai ir visuomenei, tiek dėl atitinkamų ekonominių ir socialinių galimybių. Valdžios institucijos turi visapusiškai išnaudoti viešuosius išteklius, kad padėtų eksperimentuoti, investuoti į inovacijas ir gamta pagrįstus sprendimus, užtikrinti tvarius viešuosius pirkimus ir remti paveiktus sektorius ir regionus. Formuodamos investavimo ir vartojimo pasirinkimus, jos taip pat turi svariai prisidėti prie to, kad būtų telkiamos ir nukreipiamos privačios lėšos ir kad į darnų investavimą būtų įtraukiamas finansų sektorius, tuo tikslu įgyvendinant ES tvaraus finansavimo veiksmų planą ir toliau juo remiantis.

Rizikos valdymas ir socialiai teisingo perėjimo užtikrinimas.

Norint užtikrinti sėkmingą perėjimo prie darnesnio vystymosi valdymą, visuomenės grupės privalės pripažinti galimą riziką, galimybes ir kompromisus, taip pat ieškoti būdų, kaip į visa tai tinkamai atsižvelgti. Politikos priemonės yra svarbios siekiant „teisingo perėjimo“, pavyzdžiui, pramonės šakose, kurių yra laipsniškai atsisakoma, teikiant paramą įmonėms ir darbuotojams, įskaitant perkvalifikavimą, subsidijas, techninę pagalbą arba investicijas, skirtas padėti neigiamą poveikį patiriantiems regionams. Ankstyvą kylančios rizikos ir galimybių, susijusių su technologiniais ir visuomeniniais pokyčiais, nustatymą reikia derinti su prisitaikymo metodais, pagrįstais eksperimentavimu, stebėseną ir mokymusi.

Žinių susiejimas su veiksmis. Kad būtų užtikrintas perėjimas prie darnesnio vystymosi, reikės įvairių naujų žinių, gaunamų pasinaudojant įvairiomis žinių sritimis ir žinių kūrimo būdais. Tai, be kita ko, duomenys apie sistemas, kurios daro didžiausią poveikį aplinkai, taip pat apie darnaus vystymosi užtikrinimo būdus, perspektyvias iniciatyvas ir kliūtis pokyčiams. Prognozavimo metodai yra svarbus būdas įtraukti žmones į dalyvaujamuosius procesus, siekiant įvertinti galimus ateities scenarijus, rezultatus ir riziką ar galimybes. Norint kurti atitinkamus duomenis, jais dalytis ir juos visapusiškai panaudoti, gali prireikti keisti žinių sistemą ir

mokslą susieti su politikos priemonėmis ir veiksmais, įskaitant naujų įgūdžių ir institucinių struktūrų plėtojimą.

Tolesni 10 metų

Norint pasiekti Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 m. ir Paryžiaus susitarimo tikslus, per ateinančius 10 metų reikės imtis neatidėliotinų veiksmų kiekvienoje iš šių sričių. Akivaizdu, kad vien skatindama ekonomikos augimą ir siekdama valdyti žalingą šalutinį poveikį aplinkosaugos ir

socialinės politikos priemonėmis Europa nepasieks savo tvarumo vizijos „gyventi gerai, atsižvelgiant į mūsų planetos išgales“. Todėl tvarumas turi tapti pagrindiniu nuoseklios plataus užmojo politikos ir veiksmų visoje visuomenėje principu. Norint sudaryti sąlygas esminiams pokyčiams, reikės užtikrinti, kad visų sričių ir lygmenų valdžios institucijos bendradarbiautų ir tinkamai išnaudotų piliečių, įmonių bei bendruomenių užmojus, kūrybiškumą ir galią. 2020 m. Europa turės išskirtinę galimybę imtis iniciatyvos siekiant pasaulio mastu parengti atsaką į tvarumo iššūkius. Metas veikti - dabar.

Apie SOER

Europos aplinkos agentūra (EAA) yra pagal Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 1210/90 įsteigta ES agentūra. Reglamentu taip pat sukurtas Europos aplinkos informacijos ir stebėjimo tinklas (EIONET), kuris yra 33 valstybių narių ^(?) ir šešių bendradarbiaujančių šalių ^(?) partnerystės tinklas. EAA yra įgaliota bendradarbiauti su EIONET teikiant žinių tam, kad atitinkami ES institucijų ir EIONET šalių suinteresuotieji subjektai galėtų priimti pagrįstus sprendimus dėl Europos aplinkos gerinimo ir perėjimo prie tvaraus vystymosi.

Viena iš pagrindinių EAA užduočių pagal šiuos įgaliojimus yra kas 5 metus paskelbti ataskaitą apie aplinkos būklę, tendencijas ir ateities perspektyvas. Tokiose ataskaitose, kurios rengiamos nuo 1995 m., įvertinama Europos aplinkos būklė ir raidos perspektyva; be to, jomis pagrindžiamas ES politikos įgyvendinimas ir plėtra. Jose tuo tikslu stebimos ankstesnės tendencijos ir pažanga siekiant įgyvendinti nustatytus tikslus ir išnaudoti galimybes, kad ES politika galėtų padėti siekti ilgalaikių tikslų.

Kaip ir ankstesnėse ataskaitose, ataskaitoje „Europos aplinka. Būklės ir raidos perspektyvos 2020 m.“ („SOER 2020“) pateikiamos svarbios, patikimos ir palyginamos žinios ir remiamasi įvairiais EAA ir EIONET prieinamais šaltiniais. Rengiant ataskaitą vadovautasi vyraujančiu pripažinimu, kad aplinkosaugos klausimai yra glaudžiai susiję su dauguma visuomenės aspektų, o tai turi įtakos bendrai perspektyvai užtikrinti darnų vystymąsi ir suteikia pagrindo teigti, kad suinteresuotiesiems subjektams būtinos naujoviškos žinios, kuriomis jie galėtų pagrįsti savo veiksmus.

Ataskaita „SOER 2020“ parengta atsižvelgiant į ankstesniosios ataskaitos, paskelbtos 2015 m. kovo mėn., išvadas. Ataskaitoje „SOER 2015“ atskleista, kad, nors ES politika padėjo užtikrinti didelę naudą Europos aplinkai ir žmonių gerovei, Europa susiduria su dideliais iššūkiais sprendžiant įsisenėjusias aplinkos problemas, kurios yra kompleksiskai susijusios su gamybos ir vartojimo sistemomis. 2015 m. ataskaitoje pasisakoma už esminius pokyčius gamybos ir vartojimo sistemose, dėl kurių blogėja aplinkos būklė, įskaitant maisto, energetikos ir judumo sistemas.

2020 m. ataskaita parengta tuo metu, kai visuomenė susiduria su iššūkiais, kurių kyla dėl klaidingos informacijos ir melagingų naujienų. Ataskaitoje aktyviai siekiama tai pripažinti ir atitinkamai užtikrinti skaidrumą, visapusiškai pasinaudojant mokslinėmis išvadomis ir taikant geresnius metodus vertinant ir teikiant informaciją duomenų kokybės, neapibrėžtumo ir žinių spragų klausimais. Be to, išsamų ataskaitos turinį vertinimą atliko EIONET, Europos Komisija, EAA mokslinis komitetas ir tarptautiniai ekspertai.

Šalių lygmens informacija padeda pagrįsti politikos įgyvendinimą ir sudaryti palankesnes sąlygas keistis informacija apie naujoviškas tendencijas ir metodus. Ataskaitoje pripažįstamas iššūkis, susijęs su vis didesniu žinių sudėtingumu, ir pateikiami nuoseklūs apibendrinti teminiai vertinimai. Be to, ataskaitoje aptariamas šiandienos aplinkos iššūkių sisteminis pobūdis, įskaitant jau minėtas gamybos ir vartojimo sistemas, taip pat įžvalgos, kaip Europa gali reaguoti į beprecedenčius šiandienos aplinkos, klimato ir tvarumo iššūkius.

^(?) 28 ES valstybės narės ir Islandija, Lichtenšteinas, Norvegija, Šveicarija ir Turkija.

^(?) Albanija, Bosnija ir Hercegovina, Juodkalnija, Šiaurės Makedonija, Serbija ir Kosovas (pagal Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliuciją Nr. 1244/99 ir Tarptautinio Teisingumo Teismo nuomonę dėl Kosovo nepriklausomybės deklaracijos).

Europos aplinkos agentūra

**Europos aplinka.
Būklė ir raidos perspektyvos 2020 m.
Santrauka**

2019 m. – 14 p. 210 x 297 cm

ISBN 978-92-9480-114-2

DOI: 10.2800/381826

Kaip susisiekti su ES

Asmeniškai

Visoje Europos Sąjungoje yra šimtai Europe Direct informacijos centrų. Artimiausio centro adresą rasite svetainėje https://europa.eu/european-union/contact_lt

Telefonu arba el. paštu

Europe Direct tarnyba atsakys į jūsų klausimus apie Europos Sąjungą. Su šia tarnyba galite susisiekti:

- nemokamu numeriu: 00 800 6 7 8 9 10 11 (kai kurie operatoriai už šiuos skambučius gali imti mokestį),
- šiuo standartiniu numeriu: +32 22999696 arba
- elektroniniu paštu svetainėje https://europa.eu/european-union/contact_lt

Kaip rasti informacijos apie ES

Internetas

Informacijos apie Europos Sąjungą visomis oficialiosiomis ES kalbomis galima rasti svetainėje Europa (https://europa.eu/european-union/index_lt)

ES leidiniai

Nemokamų ir mokamų ES leidinių galite atsisiųsti arba užsisakyti <https://publications.europa.eu/lt/publications>. Jeigu jums reikia daugiau nemokamų leidinių egzempliorių, kreipkitės į Europe Direct arba į vietos informacijos centrą (žr. https://europa.eu/european-union/contact_lt)

ES teisė ir susiję dokumentai

Norėdami susipažinti su ES teisine informacija, įskaitant visus ES teisės aktus nuo 1952 m. visomis oficialiosiomis kalbomis, apsilankykite svetainėje EUR-Lex (<http://eur-lex.europa.eu>)

ES atvirieji duomenys

ES atvirųjų duomenų portale (<http://data.europa.eu/euodp/lt>) galima susipažinti su ES duomenų rinkiniais. Duomenis galima nemokamai parsisiųsti ir pakartotinai naudoti tiek komerciniais, tiek nekomerciniais tikslais.

Europos aplinkos agentūra
Kongens Nytorv 6
1050 Copenhagen K
Danija

Tel.: +45 33 36 71 00
Interneto svetainė: eea.europa.eu
Paskyra tinkle „Facebook“: www.facebook.com/European.Environment.Agency
Paskyra tinkle „Twitter“: @EUEnvironment
Paskyra tinkle „LinkedIn“: www.linkedin.com/company/european-environment-agency/
Užklauso: eea.europa.eu/enquiries
Užsiprenumeruoti EAA pranešimus: <http://eea.europa.eu/sign-up>

TH-02-19-902-LT-N
DOI: 10.2800/381826

Europos Sąjungos
leidinių biuras